

DAVORKA TURK

Filozofski fakultet u Zagrebu
Sociologija, apsolutistica
davorka.turk@zg.t-com.hr

UDK316.75:298

Ideologija »New Agea«

Sažetak

Krajem 70-ih i početkom 80-ih godina prošloga stoljeća u Americi se pojavio *New Age* – svjetonazor, životni stil, duhovnost – ali, prije svega, simboličko-vrijednosni sustav »koji pretendira na opće važenje«. To se nastojanje ozbiljuje u pojmu »nove paradigme« koja izriče potpuni prekid s vladajućim materijalističko-mehanicističkim modelom. Namjesto ovoga želi se uspostaviti potpuno novi »okvir misli«, utemeljen na duhovnim vrijednostima. Sredstvo uspostave tog »novog poretka« osobna je preobrazba, kult individualnog perfekcionizma, izrastao iz rastućeg trenda individualizacije u okviru zapadne kulture. Novo doba donosi nam kritiku postojećeg društva, obećanje boljšega i sredstva kojima se ono ima ostvariti. To što naizled djeluje tek kao duhovno gibanje koje ne ulazi u sukob s vladajućim poretkom niti se obraća nekoj zasebnoj društvenoj grupi, ne čini njegovo djelovanje ništa manje ideološkim. Ovim radom nastoji se pokazati kako se neke od njegovih osnovnih odrednica poput sinkretizma, holizma ili evolucionizma duha uspostavljaju kao

77

DAVORKA TURK
Ideologija »New Agea«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ

važee u zapadnoj kulturi, načine na koje se legitimira te kako završava utopija beskonfliktnog društva na koju se poziva.

Ključne riječi

78 Novo doba/New Age, evolucionizam, metafizički determinizam, holizam, osobna preobrazba, pozitivno mišljenje

DAVORKA TURK
Ideologija »New Aged«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ

Uvod

Skrieno iza rastuće iracionalnosti zapadne kulture, utjelovljene u horoskopima, *self-help* literaturi i uzdanju u »duhovne učitelje« poput Deepaka Chopre, polako, ali konačno, preplavljuje nas Novo doba. Ovdje ćemo nastojati pokazati kako je *New Age*, bez obzira na nesumnjivo programatski naziv, zapravo konzervativna ideologija i totalitarno nastojanje.

Ovaj paradoks proizlazi djelomice i iz toga što je to, temeljno konzervativno, gibanje zapravo omogućeno postmodernim odricanjem od »apsolutne istine, objektivnosti, bezvremenih moralnih vrijednosti, znanstvenog istraživanja i vjerovanja u povijesni napredak...« (Eagleton, 2005: 24). »Progres« tako postaje isključivi krivac za klimatske nestabilnosti i ozonske rupe, znanost više nije »prodor ka istini« već je, zajedno s tehnologijom zaklonjena korporativnim interesima koje navodno zastupa, a ekonomizam se uspostavlja kao »majka svih znanosti«, s težnjom »da upravlja socijalnim, političkim, intimnim i da, polazeći od svojih postulata, preustroji cijeli univerzum« (Bruckner, 2004: 90-91). Suvremenom društvu nedostaje njegovo svrhovito gibanje, ono koje je osiguravalo legitimitet države, ekonomije i načina života.

Sve se to zbiva na već pripremljenom tlu posvemašnje individualizacije uzrokovane nestajanjem tradicionalnih

zajednica i njihovih spona što su tvorile čvrsto društveno tkivo i propisane načine življenja. Mi sada, u uvjetima radikalnih promjena na tržištu rada i postepenog ukidanja pitanja socijalne sigurnosti, stvaramo vlastite biografije, prisiljeni navodno većim životnim izborima.

Međutim, za uspostavljanje tog simboličko-vrijednosnog sustava na koji se ovaj rad usmjerava vjerojatno je od presudnog značenja upravo promjena u prirodi samoga znanja. Ono, naime više nije samo sebi svrhom, »neodvojivo od obrazovanja (*Bildung*) duha, čak i osobe« već »jest i bit će proizvedeno kako bi se prodavalo, ono jest i bit će korišteno kako bi ga se vrednovalo u nekoj novoj proizvodnji...« (Lyotard, 2005: 4). Određenje znanja kao robe ne otklanja opću paradigmu napretka znanosti i tehnologije kroz akumulaciju znanstvenog i tehničkog znanja kao temelja ekonomskog rasta i razvoja društvenopolitičke moći, ali otvara pitanje legitimnosti znanja koje nastaje uklanjanjem meta-pripovijesti. Istinu određuju povlašteni diskursi što ih promiču oni koji imaju moć. Znanja je sve više, ali tom znanju nedostaje izvjesnost spoznaje. Sve – od povijesti do kvantne fizike – sad je postalo tekst podložan »beskrajnoj igri pridavanja značenja« (Wheen, 2005: 80).

Diskonitnuitet namjesto povijesnih narativa, pluralizam namjesto univerzalnih vrijednosti i relativizam namjesto mogućnosti objektivnog znanja u jednoj će od svojih manifestacija preskočiti teorijsko polje akademskih rasprava i zahtijevati pravo na vlastito važenje proglašavajući stvarnost društvenim konstruktom, a znanstvenu metodu dogmom. U trenutku kada se fizikalne teorije otvaraju za filozofske spekulacije, humanistička znanost srlja u naručje epistemološkog, a svijet je zanesen moralnim relativizmom,

Novo doba otvara svoje »tržište smisla«.

Ovaj sustav, utemeljen na drevnom mitu o dolasku »zlatnoga doba«, obogaćen navodnim znanstvenim ili egzaktnim sadržajima i hranjen narcisoidnim fantazijama o vlastitom savršenstvu i proširenju sebe u beskonačnost, obećaje nam spasenje kao životnu mogućnost i vještinu (Grakalić, 1994.), čineći nas »stupovima anonimne moći« (Bruckner i sur., 2004: 138). Naime, skrivajući se iza etički neproblematičnih odredbi (»bolje je biti dobar nego zao«) i koncepata potpuno ispražnjenih od svakoga značenja (»Iskoristi svoju stvaralačku moć!«, »Možeš ako misliš da možeš!«) ovaj sustav inzistirat će na ukidanju izvjesnosti znanosti i njezinom nadomještanju meditativnim uvidima, ukidanju kritičkog stava i mišljenja kao mogućnosti i, konačno rezultirati neangažiranošću na političkom i društvenom planu (Grakalić, 1994).

Što je to »New Age«?

»To nije religija, ali je ipak nešto religiozno, nije filozofija, ali je svakako vizija čovjeka i svijeta, nije znanost, ali se temelji na 'znanstvenim' zakonima...« (Vjesnik, 14.II.2003.). Iako logički nezadovoljavajuća, ova definicija predstavlja upravo sve ono što »Novo doba« jest: karakteriziraju ga sinkretizam, svjetonazorski eklekticizam i nastojanje da pronađe svoje mjesto pod okriljem moderne znanosti.

New Age je izrastao na sjevernoameričkom tlu krajem 70-ih i početkom 80-ih godina prošloga stoljeća. Iako njegovi osnovni pojmovi poput panteizma, obnove »drevne mudrosti« ili kulta individualnog perfekcionizma svoje korijene nalaze u pojmovima ezoterično-teozofske tradicije, gnostičkog kršćanstva ili pak orijentalnog misticismizma, njegov razvitak uglavnom se veže

uz kontrakulturu 60-ih godina 20.st. (eklektički misticizam, feminizam, seksualna permisivnost, proširivanje svijesti), Institut Esalen – centar za psihološka i psihijatrijska istraživanja koji je također djelovao u tom vremenskom periodu i uz čije se postojanje veže većina tehnika za ostvarenje intelektualnih potencijala koje danas čine društveno najvidljivije područje djelovanja New Agea, te mjesto Findhorn u Škotskoj – značajno za razvoj hipoteze Gaie, Majke Zemlje, također područje izrazitog novodobnog utjecaja (Lacroix, 2002.).

Temelj njegova djelovanja je mreža, odnosno, kako to kaže Marilyn Ferguson, jedna od njegovih istaknutih predstavnica¹, »dvadesetostoljetna verzija starog plemena ili srodstva koja se širi elektroničkim načinima komunikacije, oslobođena starih obiteljskih i kulturnih stega, protuotrov za otuđenje. Mreža nudi pojedincu afektivnu, intelektualnu, duhovnu i ekonomsku podršku... Zavjera Vodenjaka je mreža mnogobrojnih mreža koje imaju za cilj preobrazbu društva« (Vernette, 2002: 162-163).

Ovu mrežu ne čine tek iscjelitelji, učitelji i sljedbenici nerijetko međusobno isključivih pokreta i svjetonazora već i različite religijske grupe, zajednice i klubovi čiji je cilj i svrha pripremiti svijet za dolazeću Eru Vodenjaka. Prema klasifikaciji Jeana Vernetta (Vernette, 2002) to su: vjerske tradicije (posebno istočnjačke religije, religije američkih Indijanaca i sl.), skupine proširenja svijesti, skupine razvoja ljudskog potencijala, moderni ezoterizmi, gnoza i traženje odnosa između znanosti i duhovnosti te paranormalno, magija, čak i sotonizam.

¹ Njezina se knjiga *The Aquarian Conspiracy* smatra programatskim utemeljenjem New Age-a.

Elementi i odrednice novog doba

Milenarizam, metafizički determinizam

82

DAVORKA TURK
Ideologija »New Aged«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ

Učenje o dolasku »Novog doba« pripada apokaliptičnom mentalitetu kao svjetonazoru kraja svijeta i djelatnog početka budućnosti kao obećana i svetog vremena (Grakalić, 1994), nove faze u povijesti čovječanstva. U svom izvornom značenju milenarizam predstavlja adventističko hilijastičko vjerovanje u dolazak milenijuma, predstojeće tisućgodišnje Kristovo carstvo na zemlji. I kao takvo ga nalazimo ne samo u kršćanskim pokretima nastalim u posljednjih sto godina (poput adventista, Jehovinih svjedoka ili pentakosnih) već i u antičkim grčkim i indijskim filozofijama, kao i u novijim teorijama ezoterizma i hermetizma (Vernette, 2002).

New Age se u svom nagovještaju »Novoga doba« oslanja na »astropovijest«, »prilično jedinstveni diksurs« (Lacroix, 200.: 24) koji evoluciju ljudske civilizacije tumači kao posljedicu određenih konstelacija. U temelju ovoga tumačenja je »proljetni ekvinocij« koji se kao posljedica relativnih gibanja Zemlje, Mjeseca i Sunca, premješta duž ekliptike, prolazeći kroz sve znakove Zodijskoga u smjeru suprotnom od onoga koji naizgled opisuje Sunce. Proljetni ekvinocij ostaje u svakom od znakova Zodijskoga 2146 godina – razdoblje koje astrolozi nazivaju »Velike godine«, i upravo u ovom našem dobu napušta sazviježđe Riba da bi ušao u sazviježđe Vodenjaka. Ta je astrološka promjena u središtu filozofije Novog doba (Lacroix; 2002). Naime, u svakom od tih velikih zodijskih razdoblja Zemlja je izložena različitim kozmičkim energijama. Upravo one određuju tijek povijesti, dodjeljujući svakom od tih razdoblja specifična moralna svojstva. Tako će sada dvije tisuće godina vladavine Riba, »razdoblje sukoba i rata«, zamijeniti »doba sklada, visokog moralnog

idealizma, pravde, komunikacije, duhovnog rasta, pomirenja, jedinstva« (Lacroix, 2002: 25) – Doba Vodenjaka.

Iako će svoj dio u nagovještaju dolaska Novoga doba svakako odigrati i ekološke katastrofe i promjena klime, kao nešto što nas upozorava, a neposredno nam je vidljivo, od presudnog će značenja ipak biti »kriza suvremenog čovječanstva«, »megakriza Moderne« koja je »uznemirila ljude možda onako kako su bili izbezumljeni i neorijentirani početkom Novoga vijeka« (Despot, 1995: 9). Tada je srednjovjekovno raznorodno poimanje vremena zamijenjeno linearnim, vjera u providnost vjerom u napredak, a aristotelovska slika svijeta onom kartezijsko-newtonovskom. Ono što nam Novo doba želi reći jest da ta »materijalistička« slika svijeta više ne vrijedi. Ona je, kako to kaže Fritjof Capra, »mučila znanost i filozofiju više od 300 godina« (Capra, 2004: 47) razdvajajući naš duh i naše tijelo, objektivirajući naš sveukupni okoliš kao predmet porobljavanja i iscrpljivanja i uspostavljajući »diktaturu razuma i tehnike«. »...Svjedoci (smo) početka jednog zamašnog evolucijskog kretanja... Sve veća zainteresiranost za ekologiju, snažan interes za misticizam, rastuća feministička svijest i ponovno otkrivanje holističkih pristupa zdravlju i liječenju predstavljaju ispoljavanja jednog evolucijskog trenda. Sve se to suprotstavlja prenaplašavanju racionalnih, muških stavova i vrijednosti, pokušavajući povratiti ravnotežu između muških i ženskih strana ljudske prirode...« (Capra, 1989: 16). Rezultat tog evolucijskog kretanja »duhovni« je napredak, kako čovjeka pojedinca, tako i čovječanstva u cjelini.²

² Evolucija kao sredstvo neprekinutog usavršavanja dominira u teorijama Novoga doba. Primjer za to je »spiralna dinamika«, pristup koji Ken Wilber izlaže u svojoj knjizi *Teorija svega* - ljudski se razvoj odvija kroz osam općih stupnjeva ili MEMA – to su tekući valovi s mnogo preklapanja i ispreplitanja koji tvore mrežnu ili dinamičnu spiralu razvijanja svijesti. Svaka od tih mema

u određenom je postotku prisutna u ljudskom rodu i ima određeni postotak moći. Meme su specifičnih boja, a njihov slijed otkriva uobičajeni razvoj ljudskog roda:

1. bež mema arhaička – instinktivna razina osnovnog preživljavanja (okupljanje u čopore); zasebno jastvo je jedva probuđeno
2. ljubičasta mema magičko-animistička (etnička plemena)
3. crvena memabogovi moćnici (magičko-mitski duhovi, zmajevi, zvijeri i moćni ljudi); prvo izmicanje jastva odvojenog od plemena
4. plava mema mitski poredak; život ima značenje, smjer i svrhu, a ishode određuje svemoćno Drugo ili Poredak
5. narančasta mema znanstveno dostignuće – svijet je racionalan stroj čije prirodne zakone možemo naučiti, njima gospodariti i manipulirati ih u vlastite svrhe; usmjerenost prema materijalnim ciljevima; zakoni znanosti vladaju politikom, ekonomijom i ljudskim događajima; pripadaju joj: prosvjetiteljstvo, Wall Street, narastajuća srednja klasa diljem svijeta, kozmetička industrija, materijalizam, sekularni humanizam – obuhvaća 30% stanovništva i 50% moći
6. zelena mema senzibilno jastvo; komunarno, humano povezivanje, ekološka senzitivnost, umrežavanje; poštovanje Zemlje, Gaie, Života; egalitarna, antihijerarhijska, pluralističke vrijednosti, društvena konstrukcija stvarnosti, pluralistički relativizam; subjektivno, nelinearno razmišljanje; pripadaju joj: duboka ekologija, postmodernizam, humanistička psihologija, teologija oslobođenja, svjetski sabor crkava, Greenpeace, životinjska prava, ekofeminizam, postkolonijalizam, Foucault/Derrida, politička korektnost, ljudska prava - obuhvaća 20% stanovništva
- s dovršenjem zelene meme ljudska je svijest spremna za kvantni skok u »mnijenje drugog niza« čije su osnovne odrednice holizam i integralizam, a čine je dva vodeća vala:
7. žuta mema integrativna: prirodne hijerahije (holarihije) sistema i oblika; razlike i pluralnosti mogu se integrirati u međuovisne, prirodne tokove; egalitarizam se dopunjava prirodnim stunjevima rangiranja i izvrsnosti
8. tirkizna mema holistička: univerzalni holistički sistem; sjedinjuje osjećaje i znanje; univerzalni poredak, ali na živući, svjesni način, ne zasnovan na vanjskim pravilima (plavo) ili grupnim sponama (zeleno); katkad uključuje izricanje nove duhovnosti kao mreže cjelokupnog postojanja; primjer svijesti drugog niza: noosfera Teilharda de Chardina, rast transpersonalne psihologije, teorije kaosa i kompleksnosti, integralno-holistički sistemi razmišljanja - obuhvaća 1-2% stanovništva (Wilber, 2004)

Prihvatanje »nove paradigme« koja će objaviti naše jedinstvo s kozmosom i univerzalnim i uspostaviti sklad, ljubav i razumijevanje na »svim razinama stvarnosti«, nije stvar našega izbora. Njezin je nastanak određen prirodom evolutivnog razvoja na koji nas Novo doba upućuje. »Intelektualni i duhovni napredak« koji nam ima donijeti Doba Vodenjaka posljedica je konjunkcije planeta Urana (povezanog s intuicijom – »znanjem iznad razuma«) i Plutona (vladar masa, donositelj radikalne promjene). Ovo će omogućiti djeci Vodenjaka da »otkriju zagonetku života i smrti na način koji će zadovoljiti i um i religiozne instinke« (www.rosicrucian.com/zineen/magen119.htm, 30.7.2006.).

Pojam »paradigme« ne upotrebljava se ovdje nimalo slučajno. Upravo zato što se taj Kuhnov pojam odnosi na znanost i upravo stoga što podrazumijeva određene načine selekcije, procjenjivanja i kritike znanstvenih teorija i dostignuća, u njemu će Marilyn Ferguson pronaći savršeno mjesto za uspostavu tog novog »okvira misli, intelektualne strukture koja omogućuje razumijevanje i objašnjavanje određenih pojava oblika stvarnosti« (www.crossroad.to/Quotes/paradigm-shift/kuhn.htm, 23.2.2006.). Kao takav, on utjelovljuje želju Novoga doba da pronađe svoje mjesto pod okriljem suvremene znanosti, računajući na njezin izvanredan legitimacijski potencijal, te pronađe način kako otkloniti »staru paradigmu« - dosada važeće racionalno mišljenje, kao i sve one koji u toj »paradigmi« još uvijek djeluju budući da to »zamagljuje« njihovu percepciju i ne dopušta »novu« spoznaju starih problema. Upravo ovdje u potpunosti dolazi do izražaja »akvarijanski darvinizam« - podjela na ljude koji ulaze u Doba Vodenjaka i one kojima evolucija nije omogućena jer nemaju izgrađeni senzibilitet za novu duhovnost, pa prolaskom Doba Riba i oni prolaze, propadaju (Grakalić, 1994.).

Novo doba nastoji ukinuti prošlost i stvoriti »novoga čovjeka«. Dapače, utvara si da mu je upravo Kuhn omogućio da prepozna načine na koje se ta presudna promjena može proizvesti, i kako je potaknuti, »povezati se sa prirodom za ubrzanu transformaciju nas samih, kao i naših institucija u kolapsu«. Pritom Ferguson otpor prema novome vidi kao sastavni dio tog procesa jer »svaka važna nova ideja u znanosti u početku zvuči čudno«, ali ističe kako se novoj paradigmi »ne možemo domisliti«. Ona se ne može shvatiti, nju moramo uvidjeti.³ Kada u društvu prevladaju nove vrijednosti onda će nastupiti i promjena političke paradigme, a ove će vrijednosti postati socijalnom dogmom za pripadnike nove generacije »koji će se čuditi što je itko ikada uopće mogao misliti drugačije« (www.crossroad.to/Quotes/paradigm-shift/kuhn.htm, 23.2.2006.).

Sinkretizam

Novo doba i njegova »nova duhovnost« nastoji se legitimirati, između ostalog, i činjenicom da veliki broj svojih poklonika pronalazi upravo među »zabludjelom pastvom«, onima koji pokušavaju pronaći neki kompas kroz ova »olujna vremena« (Ferguson, 2002: 149). Lacroix ih naziva »lutajućim vjernicima« (Lacroix 2002: 37). To su oni koje ne napušta »osjećaj za božansko«, ali su se otklonili od kršćanskog vjerovanja kao izvora vjerskog i

³ Povod raznim zlouporabama pojma »paradigme« neki će Kuhnovi kritičari pronaći u činjenici da je on sam taj pojam propustio strogo definirati. Isto tako, često mu se prigovara da je zapravo duboka dvosmislenost »Strukture znanstvenih revolucija« razlog tomu što knjigu s jednakim žarom ističu i apologeti znanosti i žestoki relativisti. Sam Kuhn reći će kako je u osnovi neshvaćen: »Dobivam mnogo pisama u kojima mi pišu: 'Upravo sam pročitao Vašu knjigu, preobrazila mi je život. Pokušavam početi revoluciju. Molim Vas da mi pomognete.'...« (Horgan, 2001: 65).

mističnog iskustva (Lacroix, 2002).⁴

Kako podjele »između Tvorca i kreacije, čovjeka i prirode, duha i materije... smatra utemeljenima upravo u judeo-kršćanskim korijenima europske civilizacije« (www.vatican.va, 9.2.2006.), Novo doba preferira otklon prema istočnjačkim i pred-kršćanskim tumačenjima. Obnova »drevne mudrosti«, panpsihizam i monizam temelji su jednog eklektičnog duhovnog sklopa koji veliki dio svojih osnovnih pojmova izvodi iz reinterpetacije pojmova i praksi različitih religija, otklanjajući ih od njihova izvornog konteksta i značenja. Isus Krist tako postaje Isus od Nazareta, jedan od avatara, poput Bude – onaj koji je postigao stanje svjesnosti i predstavlja ono što je svakome od nas dato – mogućnost da spoznamo svoje jedinstvo sa svijetom i univerzumom. Boga – Oca zamjenjuje Gaia – Majka Zemlja, dok je sam Bog jedna »impersonalna energija« imanentna svijetu s kojim tvori »kozmičko jedinstvo«, životna snaga prisutna u svakom kristalu, mineralu i biću.

Naš napredak prema konačnom moralnom savršenstvu utjelovljen je u pojmu reinkarnacije, dijela hinduističke cikličke misli, koja u svom izvornom značenju tumači potencijalno beskrajn kosmički proces transmigracije duše kroz cikluse

⁴ I sam Vatikan priznaje postojanje ove tendencije. U Vatikanu je 2003. godine predstavljen novi dokument Papinskog vijeća za kulturu i međuvjerski dijalog »Isus Krist – donositelj vode života: Kršćansko promišljanje o New Ageu«. Taj je dokument posljedica nastojanja da se »upozna i shvati New Age kao kulturna struja, kao i potrebe katolika samih za razumijevanjem autentične katoličke doktrine i spiritualnosti«. Crkva priznaje da je privlačnost New Agea za neke kršćane posljedica »nedostatka ozbiljne pozornosti u njihovim zajednicama za teme koje su zapravo dijelom katoličke sinteze poput važnosti čovjekove duhovne dimenzije i njegove integracije s cjelinom života, potrage za životnim smislom (...) želje za osobnom i društvenom preobrazbom, i odbacivanjem racionalističkog i materijalističkog pogleda na život« (www.vatican.va, 9.2.2006.).

ponovnog rađanja i smrti. Međutim, za Novo doba ovo postaje optimističan proces učenja, stalnog napredovanja i kumulativnog ispunjenja te sastavni dio procesa kozmičke evolucije. Pojednostavljeno tumačenje zakona karme u svojim će krajnjim manifestacijama dovesti do ukidanja društvene kritike i opravdanja statusa quo, a prakse poput meditacije ili joge poprimaju izrazito instrumentalno značenje ostvarujući konačni san narcisoidne jedinke: proširenje sebe u beskonačnost. Namjesto ideje slučajne egzistencije čiji nestanak neće umnogome promijeniti postojanje svijeta i tijek vremena, Novo doba daje nam mogućnost da se ostvarimo kao sastavni dio temeljnog lanca događanja, implicitnog poretka iza svih stvari, a o čemu nas ima poučiti holistička paradigma.

Holizam

Moderna, mehanicizam zapadnog duha, njegova isključivost i europocentrizam, rezultat je, kako nas poučava Novo doba, vladavine kartezijansko-newtonovske prirodne znanosti. »Ona je razdvojila smisao srednjovjekovne strukture bitka, izvukla biće prirode iz te cjeline za puki predmet svojega znanstvenog promatranja, odredila pojam znanstvenosti u njezinoj matematičkoj dokazljivosti, otvorila pukotinu između subjekta i objekta, znanja i vjerovanja« (Despot, 1995: 73). Stoga New Age predstavlja prvenstveno »novu paradigmu« u znanosti. Ona ima ostvariti ponovno jedinstvo duha i materije i prevladati krizu racionalne znanstveno-tehnološke kulture, označiti »transformaciju individue, transformaciju društva na potpuno spiritualnim pretpostavkama« (Despot, 1995: 74).

Znanost nam ima pokazati »da je sve što jest – svijest, dakle jedan monizam evolucije svijesti« (Despot, 1995: 75). Duh i

materija dva su aspekta istoga. Svaki djelić stvarnosti u sebi nosi i izražava totalitet kozmosa, a sve su pojave u svijetu manifestacije jedne iste krajnje stvarnosti (Capra, 1989). Ovo je shvaćanje osnova holističkog viđenja svijeta. »Moramo se usmjeriti na cjelinu, a ne na pojedine dijelove te cjeline, (...) jer cjelina je puno više od sume svojih dijelova. Ona nije određena dijelovima od kojih se sastoji (...) već su ti dijelovi određeni svrhom cjeline kojoj pripadaju« (www.wfs.org/jerndal.htm, 30.7.2006.). Hologramski model utjelovljenje je »nove paradigme« što ju podjednako čine holizam, sistematsko mišljenje, evolucionizam duha i samoorganizacija svemira. No, »nova paradigma« svoju afirmaciju ne traži tek u hologramskim hipotezama ili površnim interpretacijama kaosa i kompleksnosti. Ona će se za potvrdu svojih problematičnih koncepata uteći prije svega kvantnoj mehanici i teoriji relativnosti.

Za ilustraciju novodobnog tumačenja znanstvenih teorija možda je najuputnije početi od Heisenbergovih relacija neodređenosti (utvrđeni utjecaj samog promatranja na ono što se promatra) čije su znanstvene i filozofske implikacije takve da radije govorimo o *načelu neodređenosti*, odnosno načelu indeterminacije. Naime, sve do pojave kvantne mehanike općenito se smatralo da je preciznost bilo koje vrste mjerenja određena isključivo karakteristikama i točnošću mjernih instrumenata. No, Heisenberg će pokazati da upravo mjerenjem temeljno mijenjamo atomski sistem⁵ ([⁵ Kada se radi o kretanju elektrona, parovi varijabli koje mjerimo su impuls i položaj elektrona te energija i vrijeme. Relacije neodređenosti odnose se na neodređenosti u mjerenju ovih veličina. Naime, položaj jednog elektrona možemo »motriti« tako da ga gadamo zrakom svjetlosti. Što je valna dužina svjetlosti manja, točnije ćemo po zakonima optike odrediti položaj elektrona. No, foton će prenijeti elektronu dio svojeg impulsa, a impuls fotona je, prema Einsteinu, to veći što je kraća valna dužina. Prema tome, što točnije odredimo](http://</p></div><div data-bbox=)

www.inet.hr/~priroda/articles/Supek.htm, 20.11.2006). Mi, dakle, nikada ne možemo točno odrediti početno stanje sistema, a kad je već tako onda ne možemo ni točno predvidjeti kako će se on u budućnosti ponašati.

90

DAVORKA TURK
Ideologija »New Aged«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ

Fizikalne i filozofske implikacije ovakvoga načela neizmjerne su. Prvenstveno, ono ukida tradicionalni pojam kauzalnosti. Nadalje, ako svaki koncept ima značenje samo u terminima eksperimenta kojim se obično mjeri⁶, onda ovo dovodi u pitanje i to je li postojanje vanjskog svijeta posve neovisno od nas kao subjekta koji taj svijet promatra. Također, neodvojivost promatranja od promatrača upućuje na napuštanje metafizičkog dualizma tijela i duše i ponovno uspostavljanje jedinstva subjeta i objekta. Za fiziku, ovo znači samo to da ljudi i priroda čine cjelinu, a pronađeni zakoni iskazuju upravo interakciju između ljudi s njihovim instrumentima i prirode (<http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek2.htm>, 20.11.2006.)

Međutim, Novo doba u ovome vidi potvrdu holističke teze.

položaj elektrona to netočniji biva njegov impuls (<http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek.htm>, 20.11.2006.). »Neodređenost« se odnosi na raspon rezultata do kojih dolazimo ponavljanjem mjerenja i to za svaku pojedinu varijablu.

Osim toga, mi odlukom o postupku ispitivanja jedne čestice uvjetujemo njezina svojstva: valna je funkcija nepromatranog objekta mješavina valnih i čestičnih svojstava. U eksperimentu objekt ne može biti i val i čestica istovremeno, a hoće li biti jedno ili drugo predstavlja presudni utjecaj eksperimentatora u dotada netaknutu prirodu. Ovo svakako uspostavlja granice onomu što možemo naučiti o stvarnosti »kakva zaista jest«. Bohrov princip korespondencije, Heisenbergove relacije neodređenosti i statistička interpretacija Schrödingerove valne funkcije zajedno tvore logičku interpretaciju kvantne mehanike poznatukao »kopenhagenska interpretacija« (<http://www.aip.org/history/heisenberg/po9.htm>, 24.11.2006.).

⁶ Reći će i sam Heisenberg: »'kretanje' postoji samo ukoliko ga promatramo« (<http://www.aip.org/history/heisenberg/po8c.htm>, 24.11.2006.).

Ona se dalje produbljuje kvantnim prekidom s tradicionalnim shvaćanjem materije, kao određene stanjem u prostoru i promjenom u vremenu. Kako atomski procesi svakako izmiču toj definiciji, »materija« postaje »ovisna o svijesti istraživača«, a »stvarnost onoliko stvarna koliko mi to možemo uopće reći«. ⁷ Odavde nije teško zaključiti o inherentnoj subjektivnosti naše svijesti i relativnosti svih istina, iz čega proizlazi da objektivna stvarnost ne postoji, već je ona prije svega naša vlastita, a potom i društvena konstrukcija čiju pravu narav nismo u stanju spoznati instrumentima »materijalističke« znanosti.

Fizikalno ukidanje pojmova apsolutnog prostora i vremena smatrat će se, u tom smislu, tek potvrdom postojanja višedimenzionalne stvarnosti koja je istočnjačkim misliocima, kroz stanje duboke meditacije i pozorne kontemplacije, poznata još od davnina. Odavde će proizaći i zahtjev da se te tradicije uspostave kao dosljedna i relevantna filozofska podloga teorijama suvremene znanosti (Capra, 1989) koja nas i sama upućuje na jedan »daleko tananiji, holističkiji i organičkiji pogled na prirodu« (Capra, 1989: 67).

Ova nova »duhovna znanost« ili »znanstvena duhovnost« (Despot; 1995) smatrat će posve opravdanim znanstveno istraživanje zamijeniti »neposrednom spoznajom« »suštinske prirode stvari« koja nam je dostupna upravo kroz različite meditativne i druge mistične načine spoznaje. Razlika između mističnih uvida i znanstvenog istraživanja uspostavlja se tek u objektu promatranja – mistik gleda »unutra« i istražuje svoju

⁷ »Kvantna teorija transcendirira makroskopsku stvarnost s njezinim klasičnim predodžbama i zakonima. Hoćemo li još taj matematički izraženi kozmos zvati materijom – ostaje dvojba« (<http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek.htm>, 20.11.2006.).

svijest na njezinim različitim nivoima dok fizičar izučava vanjski svijet, ali obojica dolaze do istoga zaključka – spoznaje jedinstva i međupovezanosti »iza površne mehanicističke pojavnosti svakodnevnoga života« (Capra, 1989: 365). U prilog toj tezi jednako imaju poslužiti i Bohmova teorija implicitnog poretka⁸ i EPR paradoks⁹.

Međutim, bez obzira na »znanstvene referencije od kojih je satkan diskurs Novog doba« (Lacroix, 2002: 43), holistička vizija gradi se bez demonstracija i dokaza. Ona, poput religije, »objavljuje« svoje »istine« i one se prihvaćaju *a priori*, te stoga i

⁸ Uspkos tomu što su njegovi kasniji radovi okupili mnoštvo sljedbenika koji nastoje postići mistične uvide pomoću fizike, važno je napomenuti da je ovdje riječ o znanstveniku čija je interpretacija kvantne mehanike razvijena kao alternativa »subjektivizmu i antideterminizmu« kopenhagenske interpretacije. Temelj njegova koncepta implicitnog reda jest da pod naizgled kaotičnim svijetom fizičkih pojava – eksplicitnim poretkom – postoji uvijek dublji, skriveni, implicitni red. Međutim, takvom izvođenju nema kraja. »Na svakoj razini imamo nešto što se smatra pojavom i nešto drugo za što se smatra da je bit koja tu pojavu objašnjava«. U tom je smislu znanost »neiscrpan proces« (Horgan, 2001: 115). Ovo se zapravo duboko kosi sa osnovnim nastojanjem Novoga doba: otkrivanjem konačnog principa svih stvari i svršetkom vremena.

⁹ EPR misaoni eksperiment razradili su Einstein, Podolsky i Rosen u nastojanju da ukažu na apsurdnost nekih postavki kvantne mehanike. Međutim, ono što ga je i učinilo paradoksom – promjena spina jednog elektrona uvjetuje promjenu spina drugoga, čak i kada se nalaze na različitim stranama galaksije (popularno nazvano »sablasmim djelovanjem na daljinu«) - poslužilo je novodobnim tumačenjima kao dokaz postojanja »izvanosjetilne percepcije«. Kako jedan elektron na jednom kraju svemira zna kako se ponaša onaj drugi koji je na drugom kraju? Ovo je pitanje dovodilo razne parapsihologe u stanje delirija. Međutim, slijedimo li kopenhagensku interpretaciju tada razješenje ovoga paradoksa valja tražiti upravo u tome da mjereći jednu česticu istovremeno i drugu prisiljavamo na fiksni položaj. Želimo li izmjeriti spinove obaju elektrona, tada moramo postaviti obuhvatniji eksperimentalni uređaj (Horgan, 2001).

ne nudi nikakave hipoteze koje bi uopće mogle biti opovrgnute u svjetlu nekih novih otkrića.

Sdruge strane, bez obzira na njezinu temeljnu protuintuitivnost »predviđanja kvantne mehanike su upadljivo točna, vrlo precizna i potvrđena« (Sagan, 2000: 243). Načelo neodređenosti ili dualizam valova i čestica pojmovi su koje je moguće razumjeti samo kao matematičke apstrakcije, ali se zato kvantni učinci mogu iskusiti u fizičkom svijetu (bez obzira na učestala metafizička tumačenja, načelo neodređenosti predviđa, prije svega, stvarne postavke elektrona, a jednadžbe što su ih razvili Heisenberg ili Schrödinger presudno su nam važne, primjerice, u unaprjeđenju kompjutorskih komponenata). Naime, činjenica da se epohalni fizikalni preokret dogodio na pragu neopipljivog mikrokozmosa, ne znači da za Bohra ili Heisenberga vanjski opipljivi svijet uopće ne postoji. Dapače, sva mjerenja u fizici i sve fizikalne predodžbe polaze od makroskopske stvarnosti koja je određena klasičnim zakonima (<http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek2.htm>, 20.11.2006.). To što se rezultati mjerenja više ne mogu svesti na klasične zakone, to ne znači da ih se može reducirati na puku subjektivnu svijest.

U jednome Novo doba ima potpuno pravo. Kvantna fizika jest izmijenila temelje svijeta u koji smo vjerovali. U trenutku kada smo mislili da objektivni svijet postoji posve neovisno od nas mogli smo vjerovati i da ćemo jednog dana otkriti njegova imanentna svojstva i zakone, »tajnu« svijeta, sve ono na što Novo doba zapravo stavlja svoju šapu. Ali, ako i nismo u stanju spoznati »konačnu istinu« (čak i kada bismo takvom cilju stremili), to ne znači da nam znanost ne može reći ništa o prirodi svijeta i da ne postoje činjenice koje možemo nazvati objektivnima. U trenutku kad spoznajemo da vlastiti utjecaj ne možemo odvojiti

od spoznaje prirode, nestaje potencijalnog svršetka¹⁰; a znanost i dalje ostaje »samo karika u beskonačnom lancu borbe čovjeka s prirodom, i ne može naprosto govoriti o prirodi 'po sebi'« (Heisenberg, 1998: 85). To je zadaća ideologije. A ona se pak ima ostvariti konačnim ukidanjem subjekta iskustvom »neposredne spoznaje«, našim konačnim stapanjem s kozmičkom svijesti.

Imperativ osobne preobrazbe

»Stoljećima su proroci raznih kultura iščekivali preobrazbu svijesti kao nepogrešiv nagovještaj novog doba. Taj 'novi um' pokrenuo bi kulturalne snage koje bi mogle ostvariti istinsku renesansu, ostvariti takav (iz)vanjski svijet koji će odražavati unutrašnju harmoniju« (Ferguson, 2002: 151).

Napredak »naše svijesti« temelj je »preobrazbe svijeta« i zahtjev koji proizlazi iz prirode tog »evolutivnog pomaka« što ga predstavlja »nova paradigma«. Takva je preobrazba moguća zahvaljujući zvjezdanom otklonu kojemu svjedočimo - konstelacija Vodenjaka donosi nam znanja pomoću kojih ćemo sile evolucije pogurati naprijed i otkriti jedinstvo svijeta i čovjeka, ono božansko koje nas okružuje i u nama prebiva. Osim toga, ona je i propisana: samo ćemo svojom spremnošću na potpuno odbacivanje stare mehanicističke paradigme ostvariti uvjete za uspostavu »novog društvenog poretka«.

U korijenu te preobrazbe leži jedna »drugačija antropologija« (Verette, 2002: 167), ona za koju duh i tijelo predstavljaju nerazdvojivu cjelinu. Aura i čakre osnovni su dijelovi jednog takvog organizma, a Novo doba nas slijedom svojih tehnika

¹⁰ »...prijelaz od klasične fizike na kvantnu teoriju bio je najveći podvig ljudskoga duha, a kamo vodi, krije se u paradoksima, zagonetkama i mraku« (<http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek2.htm>, 20.11.2006.).

nastoji podučiti kako da otkrićem svoje božanske prirode prevladamo fizička ograničenja vlastite egzistencije i osvijestimo neslućene mogućnosti koje u nama prebivaju.

Sve tehnike Novoga doba polaze od funkcionalno zdravih i normalnih pojedinaca. Ono na što se usmjeravaju i što jamči njihov društveni uspjeh osjećaj je dezorijentiranosti, nesigurnosti i otuđenosti suvremenog zapadnog čovjeka. Međutim, njihove su polazišne pretpostavke posve u skladu s uvjetima na liberalnom tržištu rada: jak naglasak na samoinicijativi, autonomnosti i odgovornosti. Razvoj kreativnosti, unutrašnjih potencijala i samoostvarenje kojemu nas poučavaju ne samo da će realizirati osnovnu bit ljudske prirode – njezinu usavršivost – već će poboljšati i našu konkurentnost na tržištu.

Tehnike opuštanja, tehnike promjene svijesti i one usmjerene ostvarenju naših intelektualnih potencijala zahtijevaju usporavanje svakodnevne djelatnosti i postizanje unutarnjeg mira i ravnoteže što nam ima omogućiti ponovno usredotočenje na »duboko ja«, proces koji će dovesti do zamagljivanja granica »između objekta i subjekta, unutrašnjeg i vanjskog, (...) pojedinca i svijeta, ljudskog i božanskog« (Lacroix, 2002: 32). Trenutak je to u kojemu spoznajemo svoju najdublju prirodu, skrivenu iza pojavnosti svakodnevnoga života. Naš društveni položaj, okolnosti u kojima smo se našli kao i sve ono što nam se događa izmješta se iz društvenog konteksta i određuje kao posljedica djelovanja naših misli i naših najdubljih uvjerenja – budućí smo mi tek dio univerzalne kozmičke svijesti, ta »univerzalna inteligencija« uvijek odgovara na naše misli i riječi stvarajući tako uvjete i okolnosti u kojima se naš život odvija. Novo doba izvlači nas iz društvenog okruženja u kojemu živimo tvrdeći da svi naši problemi – bolest, nedostatak novca, nezadovoljavajuće veze,

nezaposlenost – predstavljaju, primjerice, razrješenje nekog karmičkog duga ili su tek posljedica jednostavne činjenice da mi sami sebe ne volimo. A naša uvjerenja posljedica su »pogrešnog« kondicioniranja te je stoga nužno da otvorimo svoju svijest novim utjecajima, spremni na potpunu preobrazbu. Za nekoga tko tako tvrdoglavo odbija bilo kakvu pomisao na kauzalnost u prirodi, Novo doba ovdje uspostavlja vrlo pojednostavljene i vrlo neposredne uzročno-posljedične veze.¹¹ Mi moramo naučiti kontrolirati naš um svjesno izabirući svoje misli. Mi postajemo »upravljačima vlastite nesreće« (Bruckner i sur., 2003: 468). U takvim uvjetima ostati siromašan znači tek to da se opiremo mogućnostima koje su nam svima otvorene.

Takva odgovornost rezultira slijepim pridržavanjem odredbi novodobnih tehnika - ne želeći riskirati kakav »poremećaj energija« i vapeći za bilo kakvom sigurnošću, odabrat ćemo obećanje izvjesnosti – od meditacije do pozitivnog mišljenja. Misao Novog doba je »djelatna, upravljačka, podložna zakonu učinkovitosti...« (Lacroix, 2002: 52). Ona uspostavlja društveni uspjeh i materijalno bogatstvo kao pokazatelje djelovanja našeg »unutarnjeg bića«, mjerilo postignutog duhovnog napretka.

Međutim, što ako nemamo više intelektualnih ili kreativnih potencijala nego što ih trenutno pokazujemo? U takvom okružju gdje se mišljenju oduzima »dokolica, slobodna volja i zahtijeva se da polaže račune o svojim rezultatima«, pozitivno mišljenje postaje »sama negacija mišljenja« (Lacroix, 2002: 52), a mi se, zavedeni obećanjima duhovnoga kiča, odričemo svoje društvenosti

¹¹ Primjerice, AIDS se smatra posljedicom negiranja svojega unutarnjeg bića. Međutim, kako se homoseksualna osoba uopće može drugačije osjećati odrastajući u dominantno heteroseksualnoj kulturi? I ovdje, kao i u slučaju horoskopa, većinu od tih »negativnih« uvjerenja koja nam Novo doba zabranjuje ima svatko od nas u nekom određenom razdoblju života. Ona su određena samim procesom socijalizacije i sazrijevanja.

u nadi da će nas neka božanska ruka dotaknuti i promijeniti naš život ukoliko budemo redovito meditirali, razgovarali sa svojim osobnim anđelima, organizirali svoju kućnu i radnu okolinu slijedeći načela feng-shuija i »svjesno« bivali u trenutku kada jurimo po svijetu nastojeći podmiriti sve svoje obveze.

Zaključak

Što nas je, dakle, dovelo do toga da svoje životne planove prilagođavamo horoskopima, zašto smo spremni platiti da nam se kaže ono što već znamo i kako nam se dogodilo da sasvim spremno vjerujemo da Bog voli novac?

Čini se da više nikoga ne čudi rasprostanjenost osobnog misticizma u zapadnog čovjeka. Njegov izgon iz krila Crkve posljedica je nekih ranijih, sekularizacijskih procesa, a borba kršćanstva, napose katoličke zajednice protiv novodobnih tendencija svedena je na zahtjev za jačanjem crkvene dogme.

Netko će reći da zapravo nema ništa loše u onome što ljudima pruža utjehu. No, ovdje ne govorimo o kultovima i karizmatičnim autoritetima. Novo doba ugniježdilo se na već pripremljenom tlu rastućeg iracionalizma i relativizma u zapadnoj kulturi. Ne možemo reći da je znanost posve nedužna u ovome procesu. Stiješnjena između suprotnosti scijentizma i socijalnog konstruktivizma, u trenutku kada su filozofi optuženi za pogrešne i pretenciozne uporabe znanstvenih koncepata (što je bio smisao čuvenog Sokalovog eksperimenta), a fizičari za metafizička izvođenja (što je optužba najčešće upućena Fritjofu Capri, ali i nobelovcu Ilyi Prigorinu, kao i samom Heisenbergu), znanost gubi svoj tradicionalni spoznajni autoritet. Pojednostavljeno, čini se da je s nestankom meta-pripovijesti nestala i izvjesnost znanosti i ustupila mjesto pluralitetu ideja i teorija kao i onih koji ih podržavaju odnosno

osporavaju. Trenutak je to u kojem je moguće da se netko upita »na kome je, dakle, prosuditi o onome što je istinito?«.

No, preispitivanje ideje o kumulativnom razvoju znanosti, o njezinoj društvenoj uvjetovanosti kroz mehanizme socijalizacije i prenošenja znanja ili korpus problema (»zagonetki«) prema kojima se usmjerava, eventualno društveno proizvođenje »činjenica« i »istine«, ili pak sklonost nekih znanstvenika da prilagođavaju svoju znanost određenim korporativnim interesima, sve to još uvijek ne znači da je znanost i njezina metoda nešto čega bismo se drage volje trebali odreći. Iako se suvremena znanost kliže po promjenjivom terenu svakodnevnih pojava koje još jučer nije bilo moguće predvidjeti, i suočava s rizicima koji su premašili dojučerašnje izračune, to ne znači da je ona »opcionalna« ili da se »znanje« može svesti na »vjerovanje«.

A Novo doba jest upravo to - sustav vjerovanja koji pravo na vlastito važenje nastoji izvesti, između ostalog, i pogrešnim zaključivanjem iz racionalnih pretpostavki, računajući na golemi legitimacijski potencijal znanosti. Međutim, ono temeljno ne proturječi ničemu čemu se suprotstavlja: odriče se fizikalnog, ali zastupa metafizički determinizam; odriče se linearnog progressa dok istovremeno »učenje o napretku« čini osnovnom potkom svog sustava vjerovanja, a evoluciju procesom sve većeg usavršavanja; odriče se racionalizma i materijalizma moderne, dok istovremeno potčinjava duhovnost nizu propisanih postupaka i »tehnika racionalnog upravljanja« (Lacroix, 2002: 45) i napada redukcionizam kao temelj svih naših nedaća, svodeći istovremeno čitav univerzum na »vitalnu silu«. Iako proglašava stvarnost »društvenim i lingvističkim konstruktom«, a borbu za prava žena ili pak spolno-rodno različitih zajednica tipičnim »akvarijanskim naslijeđem«, Novo doba uspostavlja totalitet,

»istinu«, jedinstvenost i napredak kao svoje temelje, a »Vječnu filozofiju, srž mudrosti koja se javlja uvijek nanovo tijekom ljudske povijesti« (Ferguson, 2002: 152) i princip »neosporiv i van dosega provjeravanja (Bog, zakon svemira, povijesna nužnost)« (Ferreux, 2002: 100) kao izvor svojega legitimiteta. Ono polazi od »stanja modernog svijeta« u raspadu i uspostavlja se kao rješenje. Ali taj zahtjev izvodi iz drevnog mita o »zlatnom dobu«, određujući se kao metafizička nužnost. Novo doba nastupit će s »promjenom paradigme«. To je politički zahtjev *par excellence* budući da nadvladavanje stare, razdvojne paradigme označava i prevladavanje naših »usitnjenih« institucija i njihovo rastvaranje u konsenzusu »oko ideje da je sudbinska promjena moguća...« (Verneette, 2002: 159).

Međutim, kakve mogu biti političke implikacije tvrdnje o nepostojanju objektivnog svijeta? Ponudit će nam viziju jednog drugačijeg, savršenijeg svijeta, »utopiju beskonfliktnog društva«, u zagrljaju Majke Zemlje. Vizija je to koja se ostvaruje gradacijski, osobnom preobrazbom svakog od nas pojedinačno jer tek proširena svijest može promijeniti društvo. Taj privid djelovanja kojim nas Novo doba okružuje onemogućuje svaku konstruktivnu društvenu akciju usmjerenu preobrazbi nepovoljnih društvenih uvjeta. Vizija je to koja ukida politički prostor i društveno djelovanje.

No, čini se kako je u vremenu globaliziranog tržišta, rada i rizika, ono političko ionako već izgnano iz naših života, a naše djelovanje prisiljeno na svrhovitost. Izvrsni su to uvjeti za pojavu »industrije samo-usavršavanja« - ideja o beskonačnoj prilagodljivosti ljudske prirode podjednako je presudna i kapitalu i ideologiji. Različiti seminari, radionice i self-help literatura imaju nas podučiti kako da postanemo bolji, produktivniji, sretniji i bogatiji. U tom cilju

konstantno »sretnog« pojedinca utjelovljuje se savršen radnik, onaj koji više nije nikakva prepreka beskonačnoj akumulaciji kapitala. To novo društvo ostvaruje se »vizijom«, »vjerom« i »proširenjem svijesti«.

100

DAVORKA TURK
Ideologija »New Aged«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ

Novo doba pozvalo nas je u potragu za vrhovnim smislom i ukinulo našu slobodnu volju posvećujući nas determinizmu kozmičkih sila u Eri Vodenjaka. Tragajući za svojim unutarnjim sposobnostima, onime što će nam ukazati na smisao našeg poslanja na ovome svijetu, dokidamo svoje »ja« i konačno prestajemo biti subjektom. Tako ustrojeni, društveno korisni, a opet lišeni svake kolektivne samosvijesti, ostajemo ostavljeni u klinču između »kraja rada« i konzuma.

Literatura

- AMERICAN INSTITUTE OF PHYSICS • »Quantum mechanics. Implications of uncertainty«
24.11.2006., URL: <http://www.aip.org/history/heisenberg/po8c.htm>
- BRUCKNER, P. (2004) • *Bijeda blagostanja: tržišna religija i njezini neprijatelji*
Zagreb: Algoritam
- BRUCKNER, P., MICHÉA, J.C. & FINKELKRAUT, A. (2003) • »Vrijednosti suvremenog čovjeka«
Europski glasnik VIII (8): 461-478
- CAPRA, F. (2004) • *Skrivene veze: znanost o održivosti: objedinjavanje biološke, spoznajne i društvene dimenzije života*
Zagreb: Liberata
- CAPRA, F. (1989) • *Tao fizike: jedno istraživanje paralela između savremene fizike i istočnjačkog misticizma*
Beograd: Opus
- DESPOT, B. (1995) • »New Age« i Moderna
Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo
- EAGLETON, T. (2005) • *Teorija i nakon nje*
Zagreb: Algoritam
- FERGUSON, M. (2002) • »Doba Vodenjaka – kako prebroditi olujna vremena«
Europski glasnik VII (7): 149-154.
- FERGUSON, MARILYN • »The Paradigm Shift, Thomas Kuhn and social Transformation«
23.2.2006., URL: <http://www.crossroad.to/Quotes/paradigm-shift/kuhn.htm>
- FERREUX, M.J. (2002) • »New age – Cybersveti ‘novi svijet’«
Europski glasnik VII (7): 99-109
- GRAKALIĆ, M. M. (1994) • *Duhovnosti Novog doba: historiozofska monografija*
Zagreb: Arkadia
- HEISENBERG, W. (1998) • *Promjene u osnovama prirodne znanosti: šest predavanja. Slika svijeta suvremene fizike*
Zagreb: Kruzak
- HORGAN, J. (2001) • *Kraj znanosti*
Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
- JERNDAL, JENS (2005) • *Making sense of emerging super-paradigm*
30.7.2006.; URL: <http://www.wfs.org/jerndal.htm>
- KALANJ, R. (2000) • »Kraj ideologije ili ‘velika priča’ o kraju ‘velikih priča’«
Revija za sociologiju XXXI (1-2): 21-33

101

DAVORKA TURK
Ideologija »New Age«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ

- LACROIX, M. (2002) • »*Ideologija New agea*«
Europski glasnik VII (7): 17-60
- LYOTARD, J.F. (2005) • *Postmoderno stanje: izvještaj o znanju*
Zagreb: Ibis – grafika.
- PONTIFICAL COUNCIL FOR CULTURE; PONTIFICAL COUNCIL FOR
INTERRELIGIOUS DIALOGUE (2003) • »*Jesus Christ – The Bearer of
the Water of Life, A Christian reflection on the ‘New Age’*«
9.2.2006; URL:[http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/
interelg/documents/rc_pc_interelg_doc_20030203_new-age_en.html](http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interelg/documents/rc_pc_interelg_doc_20030203_new-age_en.html)
- ROSICRUCIAN FELLOWSHIP • »*The Aquarian Age*«
30.7.2006, URL: <http://www.rosicrucian.com/zineen/magen119.htm>
- SAGAN, C. (2000) • *Svijet progornjen demonima: znanost kao svijeća u tami*
Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- SUPEK, IVAN • »*Sto godina kvantne teorije – Planckova hipoteza kvanta*«
20.11.2006, URL: <http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek.htm>
- SUPEK, IVAN • »*Sto godina kvantne teorije 2*«
20.11.2006, URL: <http://www.inet.hr/~priroda/articles/Supek2.htm>
- VERNETTE, J. (2002) • »*Nova paradigma*«
Europski glasnik VII (7): 155-175
- WHEEN, F. (2005) • *Kako su prodavači magle zavladaali svijetom:
kratka povijest modernih sljeparija*
Zagreb: Algoritam
- WILBER, K. (2004) • *Teorija svega: Integralna vizija za biznis,
politiku, znanost i duhovnost*
Rijeka: Gorin

»New Age« Ideology

Summary

The New Age appeared in the US in the late 70s and early 80s of the twentieth century. It presented a worldview, lifestyle, and spirituality – but primarily a symbolical value system pretending to be »generally valid«. This tendency gets to be realized by the »new paradigm« concept, which declares a complete break with the ruling materialistic and mechanistic model. It instead promotes the establishment of a completely new »mind frame«, based on spiritual values. The means for establishing this »new system« is personal transformation, which is a part of individual perfectionism cult springing from the growing individualization trend within Western culture. The New Age brings a critique of the existing society, the promise of a better one and a means to realize it. The fact that the New Age seemingly presents a mere spiritual movement not in conflict with the ruling system and not speaking to a particular social group, makes its action no less ideological. This paper tries to show how some of the basic New Age distinctive features, such as syncretism, holism or spirit evolutionism, are established as important in Western culture, as well as how they are legitimized and how the utopia of conflict-free society, to which it refers, falls apart.

Key words

New Age, evolutionism, metaphysical determinism, physical determinism, holism, personal transformation, positive sentiment

103

DAVORKA TURK
Ideologija »New Agea«

DISKREPANCIJA
SIJEČANJ 2007.
SVEZAK 8 | 12 BROJ